Gebiedsvisie Landgoed Eyckenlust en omgeving

Beek en Donk

Landgoed Eyckenlust als vliegwiel voor een bredere gebiedsontwikkeling

29 augustus 2023

STROOTMAN LANDSCHAPSARCHITECTEN i.s.m. FAA

GROENE LONG VOOR BEEK EN DONK

Landgoed Eyckenlust is een prachtig landgoed dat onlosmakelijk is verbonden met de ontwikkeling van het dorp Beek en Donk, gemeente Laarbeek. Het landgoed is al sinds 1745 in eigendom van de familie de Jong van Beek en Donk. Met de komst van de Zuid-Willemsvaart in 1826 is een enorme economische impuls gegeven aan de omgeving, maar werd het landgoed ook letterlijk afgesneden van Beek en Donk. De huidige eigenaar van het landgoed, wil net zoals zijn voorouders het landgoed goed doorgeven aan de toekomstige generaties waarbij de van oudsher typerende maatschappelijke betekenis wordt gecontinueerd en geactualiseerd. In de bijna vier eeuwen dat het landgoed met kasteel bestaat is er veel veranderd, maar één constante bleef overeind: de betekenis van de omgeving voor het landgoed en omgekeerd waar het gaat om natuur, cultuur en maatschappelijke betrokkenheid.

Strootman Landschapsarchitecten en Floris Alkemade maken in opdracht van het landgoed en de gemeente een masterplan voor een duurzame en toekomstgerichte ontwikkeling van het landgoed. De gebiedsvisie is hiervoor de basis. De gemeente, waterschap Aa en Maas, provincie Noord-Brabant en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed zijn intensief betrokken bij dit proces.

Binnenplaats van Eyckenlust met rechts zicht op de Kasteelsingel aan de Aa.

Nadere uitwerking Omgevingsvisie Buitengebied

In de Omgevingsvisie Buitengebied van Laarbeek wordt de kans geboden voor een nadere uitwerking voor Landgoed Eyckenlust, als onderdeel van het Aa-landschap. De gemeente en landgoed nemen hun verantwoordelijkheid door waar mogelijk het landgoed in te zetten voor de grote maatschappelijke opgaven waarvoor we als samenleving staan, zoals klimaatadaptie, mobiliteit, transitie van de landbouw, woningbouwopgave en natuurherstel.

In deze gebiedsvisie ligt de nadruk op de wijze waarop het landgoed en haar omgeving een rol ingezet kunnen worden voor de maatschappelijke opgaves waarvoor we staan.
De uitgangspunten worden hierna thematisch uiteengezet.

Creëer verbindingen met omliggende natuurgebieden en maak Landschapspark Eyckenlust als groene contramal.

GEBIEDSVISIE EYCKE

VERSIE 28 AU

NLUST EN OMGEVING

UGUSTUS 2023

GEBIEDSVISIE EN TRANSITIE

Thema landbouw, natuur en bos

Uitgangspunt 1: Groene contramal
Het landgoed is een groen gebied grenzend aan de kern van Beek en Donk. Het landgoed kan het hart vormen van de contramal van de oprukkende verstedelijking en verrommeling van het landschap met kassen, bedrijventerreinen en infrastructuur. Een aantrekkelijk landschap van vertraging, verbonden met andere belangrijke groengebieden in de omgeving met betekenis op de schaal van Brainport Eindhoven. Een landschapspark met een stevige ruimtelijke structuur die zorgt voor een goed recreatief en ecologisch netwerk en voorkomt dat de dorpen verder aan elkaar groeien.

Een stevig groen netwerk van bos en lanen is nodig om een groene contramal te vormen (zie de afbeelding op pagina 7). Met de aanplant van een aanzienlijke hoeveelheid nieuw bos ontstaat er een natuurlijke beekgeleide boszone langs de Aa en de Broekkant Aa die zorgt voor een robuuste ecologische verbinding met Missieklooster Heilig Bloed en natuurgebied de Biezen. Bij deze ontwikkeling van nieuw en de transformatie van bestaand bos wordt er ingezet op een variatie die maximaal bijdraagt aan biodiversiteit en zorgt voor een rijke en aantrekkelijke bosbeleving. Deze bosontwikkeling levert een belangrijke bijdrage aan het realiseren van de Brabantse bossenstrategie waarmee de provincie met de uitbreiding van 13.000 ha bos in 2030 inzet op meer en beter bos voor mens, dier en plant.

Uitgangspunt 2: Herstellen en versterken historische laanstructuur en landschapselementen
Historische kaarten tonen een sterke laanstructuur waarmee Eyckenlust verbonden was met zijn omgeving. Het waar mogelijk herstellen van de historische laanstructuur en de aanplant van nieuwe lanen vormen een belangrijk onderdeel van de planvorming. In combinatie met de bossen zorgt dit voor een aantrekkelijk recreatief netwerk waarbij historische verbindingen een actuele betekenis krijgen.
Het deels terugbrengen van de historische houtwallenstructuur leveren een belangrijke bijdrage aan biodiversiteit en zorgen voor een fijnmazige ruimtelijke en ecologische structuur. Dit kan gecombineerd worden met een kleinschalige, gevarieerde en sociale vorm van landbouw.

Uitgangspunt 3: Bevorderen duurzame landbouw
Landbouw was, is en blijft belangrijk voor het landgoed. Om bij te dragen aan de belangrijke maatschappelijke opgaven zijn de ambities voor de transformatie van de landbouw hoog. Waar de landbouw eeuwenlang gericht is geweest op het maximaliseren van opbrengsten en schaalvergroting zet de toekomstgerichte landbouw op het landgoed juist in op landschapsinclusiviteit en kleinschaligheid.
Een duurzame vorm van landbouw waarbij samenwerken met de natuur het uitgangspunt is en een rijk bodemleven de basis vormt. Gericht op smaakvolle en gezonde producten voor de lokale markt met een bedrijfsvoering die uitnodigt tot ontmoeting en bijdraagt aan de van oudsher aanwezige sociale binding met de omgeving. Denk hier bijvoorbeeld aan het terugbrengen van een van de talrijke boomgaarden die in het gebied aanwezig waren.
Deze aanpak kan een voorbeeld vormen voor de omgeving. Het is de wens en ambitie om deze kleinschalige vorm van landbouw uit te breiden tot ruim over de grenzen van het landgoed.

Water en bodem

Uitgangspunt 4: de Aa als groenblauwe verbinding versterken

De Aa stroomt door de oostelijke zijde van Beek en Donk. Samen met de historische 'vooruitgang' in de landbouw is deze beek onderdeel geworden van een steeds verder geoptimaliseerd watersysteem dat vooral gericht was op het gereguleerd afvoeren van water. Het waterschap Aa en Maas werkt aan de transformatie van de Aa naar een veel duurzamer en klimaatrobuust watersysteem, dat is gericht op het tegengaan van droogte en wateroverlast door water vast te houden. Daarbij worden natuurwaarden en waterkwaliteit verbeterd wat bijdraagt aan de doelstellingen voor de Kaderrichtlijn Water. Het met de transformatie van de landbouw gepaard gaande gezonde bodemsysteem is hier onlosmakelijk mee verbonden. Het natuurlijke water- en bodemsysteem wordt weer sturend en op Landgoed Eyckenlust een wezenlijk onderdeel van de inrichting, bedrijfsvoering en beheer van het landgoed. Het karakteristieke en gekanaliseerde karakter van de beek blijft deels behouden en voorzien van natuurlijke- en voor inundatie ingerichte oevers en een vispasseerbare stuw. Op andere delen worden oude meanders gebruikt voor het terugbrengen van een meer natuurlijke beekloop en het toevoegen van een bypass in het naast- en laaggelegen inundatiebos. Op deze manier vormt het rijke verleden van de Aa de basis voor een duurzame groenblauwe ruggengraat van landschapspark Eyckenlust. Om de contramal te versterken en de doelstellingen voor beekherstel van de Aa te halen is het wenselijk om de Aa vanaf de Blauwe Poort tot aan de nieuwe Zuid-Willemsvaart meer ruimte te geven.

Lanen, bossen en de Aa vormen de duurzame hoofdstructuur van landschapspark Eyckenlust en zorgen voor robuuste groenblauwe en recreatieve verbindingen tussen Eyckenlust, Beek en Donk en omliggende natuurgebieden.

Woon- en leefklimaat

Uitgangspunt 5: Woningen toevoegen ter instandhouding van het landgoed
Naast groen en blauw is ook 'rood' een essentiële laag van een goed functionerend en 'compleet' landgoed. Tot in de 18e eeuw waren er diverse hoeves aanwezig op de gronden van Eyckenlust. Veelal waren deze pachtboerderijen gesitueerd buiten de huidige grenzen van het landgoed. Inmiddels zijn ze grotendeels verdwenen. Om bij te dragen aan het oplossen van de lokale en regionale woningnood, en als middel voor 'behoud en duurzaam door ontwikkeling', is het uitgangspunt om woningen toe te voegen in het landgoed als financiële drager voor de instandhouding. Dit gebeurt op een manier die passend is bij de historische karakteristiek en bijdraagt aan het versterken van het cultuurhistorisch erfgoed zoals dat is terug te vinden op historische kaarten. Net zoals in de oorspronkelijke opzet wordt de nieuwe bebouwing gekoppeld aan het eerder benoemde herstel van bossen, lanen en houtwallen en vormt daarmee een integraal onderdeel van de op de historie gebaseerde ruimtelijke compositie van het landgoed.

Uitgangpunt 6: Uitbreiden recreatieve verbindingen
Een op de wandelaar gericht, verbeterd en 'vertragend' recreatief netwerk verbindt het landgoed met zijn omgeving. Het routesysteem maakt de rijkdom aan historische en nieuwe lagen bereikbaar en beleefbaar. Een nieuwe brug over het kanaal is nodig om het landgoed te beleven als een samenhangend groen hart van Landschapspark Eyckenlust. Het is cruciaal voor het herstel van historische relatie met de Groene Long die na de komst van de Zuid-Willemsvaart (1822-1826) is afgescheiden van het landgoed. Samen met een veel aantrekkelijkere inrichting van de oevers en het naastgelegen afleidingskanaal wordt het kanaal op die manier getransformeerd van een historische doorsnijding naar een aantrekkelijke verbinding.

Uitgangspunt 7: Integrale aanpak mobiliteit
De uitdagingen rondom mobiliteit worden integraal benaderd met de verschillende betrokken partijen. Langs de Gemertseweg komt een snelfietsroute. De noodzakelijke aanpassingen bieden kans om, in combinatie met het van de grens van de bebouwde kom, de Gemertseweg her in te richten als een groene entree van het dorp.

Uitgangspunt 8: Verduurzaming landgoed
De historische sfeer en kwaliteit van het landgoed wordt grotendeels bepaald door de aanwezigheid van historische gebouwen en elementen. Om dit te behouden, te versterken en onzichtbaar te moderniseren worden deze rijksmonumenten gerestaureerd en verduurzaamd. Het idee voor het toevoegen van een waterkrachtcentrale in de Aa is een ander voorbeeld waarmee de ontwikkeling van het landgoed bijdraagt aan de opgave voor de energietransitie.

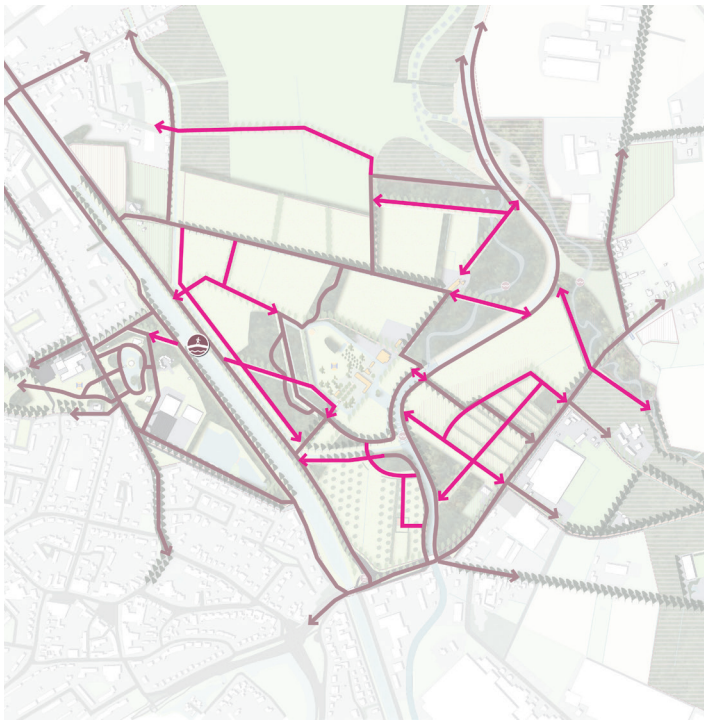

Bestaande routes, potentiële nieuwe routes (roze) en een potentiële brug over de Zuid-Willemsvaart (icoon) verbinden het landgoed met Beek en Donk en de omgeving.

Impressie mogelijke brug over de Zuid-Willemsvaart.